

เติมความรู้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชวนคิด ชวนคุย เรื่อง “เมล็ดพันธุ์แห่งความหวัง”

การไต่บันไดความรู้ของทีมนักวิจัยภายใต้ชุดโครงการ The DC&F ที่ดำเนินการมากกว่าทศวรรษ จนถึงปัจจุบัน ได้สร้างแรงบันดาลใจในหลายอย่างแก่พวกเราโดยไม่รู้ตัว ที่ผ่านมามักเราต่างทำงานตามภารกิจ และสอดแทรกงานวิจัยไปกับงานที่รับผิดชอบ และทุกครั้งเมื่อได้มีโอกาสเจอกันในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การได้พูดคุยเกี่ยวกับข้อค้นพบที่ได้รับ ตลอดจนข้อจำกัด/อุปสรรคที่พบเจอ ซึ่งเราได้ช่วยกันออกความคิดเห็นทางออกอย่างมีแบบแผน เพื่อนำพาไปสู่ “เป้าหมายร่วม” ในช่วงเวลาการวิจัยในระยะต่างๆตลอดมา จนกลายเป็นชุมชนที่มีสมาชิกไม่น้อยเลยทีเดียว

ยังจำได้ว่าเราเริ่มต้นด้วยการกำหนด “ปณิธานร่วม” คือ “มุ่งสร้างคนให้สะท้อนคุณค่า(สหกรณ์)เพื่อการพัฒนา” ทำให้ได้ภาคีนักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการวิจัย โดยร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ ณ สิ้นสุดปี 2559 (ปีเฉลิมฉลองครบ 100 ปี สหกรณ์ไทย) ว่า “คนในสังคมมีความสามัคคี ร่วมกันพัฒนาประเทศสู่สังคมเป็นสุขร่วมกัน”

โดยร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ ณ สิ้นสุดปี 2559 (ปีเฉลิมฉลองครบ 100 ปี สหกรณ์ไทย) ว่า “คนในสังคมมีความสามัคคี ร่วมกันพัฒนาประเทศ สู่สังคมเป็นสุขร่วมกัน”

นับตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา เราได้ดำเนินการตามระบบการวิจัยเรื่อยมา ซึ่งประกอบไปด้วยหลายกลุ่มโครงการวิจัยทั้งโครงการที่มุ่งหามาตรการ/แนวทางในการแก้ปัญหาโดยใช้คุณค่าสหกรณ์ โครงการสร้างสรรค์นวัตกรรมภายใต้กระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อยกระดับการนำคุณค่าสหกรณ์ไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ โดยในแต่ละช่วงเวลา เราได้ทยอยส่งผลงานวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในหลายช่องทาง ทั้งในการเรียนการสอน การพัฒนาผู้นำสถาบันเกษตรกร การพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ การนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายทั้งในระดับขบวนการสหกรณ์ และการพัฒนาชุมชน อีกทั้งการเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณะ

ที่สำคัญที่ดำเนินการโดยสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้มีชีวิต เว็บไซต์ วารสารคน สหกรณ์ และเวทีประชุมวิชาการประจำปี ซึ่งเราดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2547 โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นผู้สนับสนุนทุนวิจัยหลัก อีกทั้งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตลอดจนภาคีหน่วยงานรัฐ ขบวนการสหกรณ์ และสถาบันเกษตรกรได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีตลอดมา

เราได้ทยอยส่งผลงานวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในหลายช่องทางทั้งในการเรียนการสอน การพัฒนาผู้นำสถาบันเกษตรกรการพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ การนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายการพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ การนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายทั้งในระดับขบวนการสหกรณ์ และการพัฒนาชุมชน

แม้จะมีหลายฝ่ายที่เห็นแตกต่างกับแนวคิดและแนวทางที่เป็นข้อค้นพบจากการวิจัยของชุดโครงการ The DC&F ที่สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์และภาคีดำเนินการ แต่ก็มีหลายฝ่ายที่เห็นด้วยและนำไปประยุกต์ใช้ในงานที่สำคัญ ๆ ซึ่งในที่นี้จะหยิบยกมาเพื่อการติดตาม ได้แก่

ตัวแบบธุรกิจ Farmer Shop เป็นผลงานสร้างสรรค์ที่ทำขายโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในใช้เป็นกลไกการปลูกจิตสำนึกการค้าที่เป็นธรรม การบริโภคอาหารปลอดภัยของคนในชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนการพึ่งพาและร่วมมือกัน ปัจจุบันได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ อยู่ที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกำลังขยายผลไปจัดตั้งในชุมชนที่มีผู้ประกอบการร้านค้าที่สนใจทั้งในและต่างประเทศ

กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่รู้จักกันดีในนาม “สามพรานโมเดล” ซึ่งได้รับรางวัลมากมายทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ในฐานะผลงานสร้างสรรค์ตัวแบบธุรกิจเกื้อหนุนชุมชนและเกษตรอินทรีย์ ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ยอมรับและนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในเชิงวิชาการ ธุรกิจ และชุมชน

เครือข่ายคุณค่าผลไม้ จังหวัดจันทบุรี เพิ่งได้รับรางวัลผลงานวิจัยเด่นประจำปี 2557 จากสกว. ได้สร้างสรรค์นวัตกรรมหลายอย่าง

อาทิ GAP ด้วยจิตสำนึก เครือข่ายทายาทเกษตรกรชาวสวนผลไม้ การจัดการโซ่อุปทานในธุรกิจสหกรณ์ (กรณีสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด) การบริหารความเสี่ยงในการทำสวนผลไม้

เครือข่ายคุณค่าข้าวคุณธรรม ซึ่งเป็นที่กล่าวขานกันอย่างต่อเนื่องมาเกือบ 1 ทศวรรษ จากผลงาน “การสร้างแบรนด์ข้าวคุณธรรม” ที่ทำให้ผู้บริโภคประทับใจในจิตวิญญาณของชาวนาที่การันตีผลผลิตข้าวคุณธรรม ด้วยการถือศีล ลดอบายมุข จนกลายเป็นศูนย์เรียนรู้มีชีวิตที่คนนับหมื่นหลังไหลกันเข้าไปเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในวิถีอาชีพและวิถีชีวิตของคนและองค์กร

ตัวแบบหลักสูตรชาวนามืออาชีพ ได้รับรางวัลผลงานวิจัยที่สร้างผลกระทบมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปี 2556 ซึ่งได้รับการกล่าวขานว่าเป็นหลักสูตรภาคพิศดาร ที่ใช้ในการกระตุ้นจิตสำนึกชาวนาให้มีศรัทธาในอาชีพและมุ่งสร้างสมดุลในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต ด้วยการเรียนรู้สู่การยกระดับสมรรถนะใน 3 มิติ คือ “คิดเก่ง ทำเป็น เห็นอนาคต” ซึ่งปัจจุบันได้ยกระดับไปสู่การพัฒนาาระบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันทั้งในกลุ่มเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง โดยจะได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้สำหรับเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องในเร็ว ๆ นี้

ตัวแบบธุรกิจฐานสังคม เป็นผลงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นอัตลักษณ์ของสหกรณ์ภายใต้บริบทโลกใหม่ ที่จะช่วยย้ำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสหกรณ์ได้เข้าใจในบริบทของสหกรณ์ในฐานะที่เป็นกลไกของประชาชนเพื่อใช้การแก้ปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมร่วมกัน โดยทีมวิจัยได้นำเสนอกรอบแนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจฐานสังคม (SEE Strategy Map) ที่ชี้ให้เห็นแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนขบวนการธุรกิจฐานสังคมสู่การบรรลุเป้าหมายการเกษตรยั่งยืน การยกระดับระบบธุรกิจสหกรณ์ในแนวทางการค้าที่เป็นธรรม การขับ

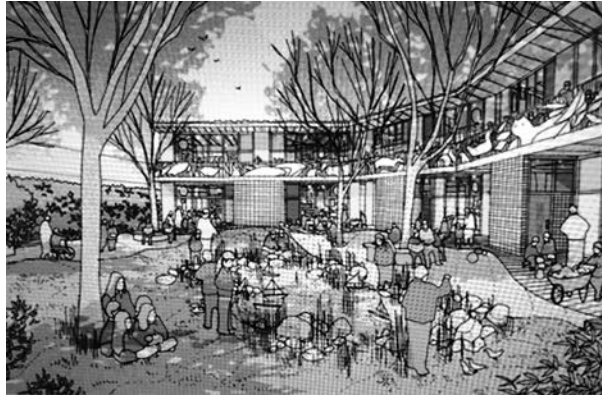
“กุญแจสำคัญ” ที่จะช่วยให้เกิดการยกระดับและสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาการสหกรณ์ การค้าที่เป็นธรรม การลดความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมนั้น ต้องเริ่มจากการสร้างสมรรถนะในตัวคน ซึ่งต้องครอบคลุมทั้ง การปรับทัศนคติ ปรับวิธีคิด และวิถีปฏิบัติของคน เพื่อให้สามารถเผชิญหน้าอย่างท้าทายกับบริบทโลกใหม่ แต่สร้างไว้ซึ่งจิตวิญญาณการพึ่งพาและร่วมมือกัน

เคลื่อนระบบส่งเสริมการเรียนรู้สู่การยกระดับสมรรถนะการแข่งขัน และการสร้าง Trust การสร้างอุปสงค์สินค้าและบริการสหกรณ์ในกลุ่มประชาชน ซึ่งในแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะนำไปสู่วิสัยทัศน์ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเสมอภาค เป็นธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ที่หยิบยกมากล่าวข้างต้นนั้น ปัจจุบันได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ที่ผู้สนใจจะสามารถเรียนรู้ได้จาก ผลงานและการดำเนินงานตามวิถีปฏิบัติที่เป็นอยู่จริง ปัจจุบันมี 6 แห่ง (อ่านเพิ่มเติมจากศูนย์เรียนรู้มีชีวิตร, www.cai.ku.ac.th)

บทเรียนจากการเรียนรู้ตลอดเวลาที่ผ่านมาทำให้เห็นประจักษ์ว่า “กุญแจสำคัญ” ที่จะช่วยให้เกิดการยกระดับและสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาการสหกรณ์ การค้าที่เป็นธรรม การลดความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมนั้น ต้องเริ่มจากการสร้างสมรรถนะในตัวคน ซึ่งต้องครอบคลุมทั้ง การปรับทัศนคติ ปรับวิธีคิด และวิถีปฏิบัติของคน เพื่อให้สามารถเผชิญหน้าอย่างท้าทายกับบริบทโลกใหม่ แต่สร้างไว้ซึ่งจิตวิญญาณการพึ่งพาและร่วมมือกัน (จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, 2556) หรือต่อไปนี้จะกล่าวถึง “กระบวนการการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความหวัง” ซึ่งเป็นการดำเนินการโครงการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายในการยกระดับสมรรถนะผู้นำเกษตรกรและสหกรณ์ของพวกเราในปัจจุบัน

การดำเนินการสำหรับกระบวนการการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความหวัง จะเริ่มต้นจากการเตรียมดินที่จะปลูก และหาภาคีคนที่

จะมาช่วยบ่มเพาะและปลูกเมล็ดพันธุ์แห่งความหวัง จากนั้นต้องหาภาคีที่จะนำไปขยายผลเพาะปลูกในชุมชนต่างๆ ให้เกิดดอกออกผลสะพรั่งตามความคาดหวัง ซึ่งหมายถึงผู้ผ่านการเปลี่ยนแปลงตามสมรรถนะ “คิดเก่ง ทำเป็น เห็นอนาคต” และพร้อมร่วมมือกันขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สู่การลุเป้าหมาย “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเสมอภาค เป็นธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ชุดโครงการ The DC&F ได้ขอการสนับสนุน สกว.ในการดำเนินการโครงการวิจัยดังกล่าวเพื่อเตรียมดิน หาภาคีมาช่วยบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความหวัง และขยายผลนำไปเพาะปลูกให้สามารถหยั่งรากและเจริญเติบโตงอกงามเพื่อร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยคาดว่าภายในช่วงเวลาการวิจัย 2 ปี จะได้ผลผลิตเป็นดินดี (สาระการเรียนรู้และหลักสูตรเรียนรู้) คนบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์และปลูกต้นกล้า (ครูผู้สอน) มีทักษะและความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้สู่สังคม อีกทั้งจะได้ผลลัพธ์เป็น เมล็ดพันธุ์แห่งความหวัง ทั้ง Smart Farmers, Smart Officers, Smart Entrepreneurs, Smart Co-operators และ Change Agents ที่จะเป็พลังสำคัญใน

การมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศต่อไป

ความท้าทายที่ต้องเผชิญ

การเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความหวังนี้ ถือเป็นงานท้าทายซึ่งไม่่ง่ายเลย เพราะต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ่งที่ฝังอยู่ในทัศนคติ วิธีคิด และวิถีปฏิบัติของปัจเจกบุคคล นอกจากนั้น โครงสร้างระบบปฏิบัติขององค์กร/หน่วยงานที่เป็นวัฒนธรรม

องค์กรมายาวนาน ก็เป็นเรื่องยากหากต้องเปลี่ยน ดังนั้นวิธีการของพวกเรา จึงต้องเริ่มจากการเรียนรู้ที่จะรู้และยอมรับในสิ่งที่เราอยากสร้างร่วมกัน และที่สำคัญคือต้องทำให้เราเห็น “ธง” ซึ่งเป็นเป้าหมายแห่งความสำเร็จร่วมกันเสียก่อน

อาจเป็นความโชคดีที่พวกเราภาคีนักวิจัย มี “ทุนแห่งความหวังเชื่อมั่นและศรัทธา” โดยเชื่อว่าสิ่งที่เรากำลังจะทำร่วมกันนั้น เป็นสิ่งดีที่สังคมกำลังค้นหา โดยพวกเราเริ่มต้นโดยวางกรอบการทำงานและเดินทางไปด้วยกัน เมื่อใดมีอุปสรรค เราต่างก็ช่วยกันแก้ ช่วยกันหาทางออก มีหลายครั้งที่หลายทีมเริ่มจะท้อ แต่เมื่อได้กำลังใจ เราก็เปลี่ยนความคิด เริ่มเพาะใหม่ ปลูกกันใหม่ และช่วยกันตั้งตารอผลผลิตที่เติบโต ว่าเมื่อเก็บเกี่ยวแล้วจะได้ผลผลิตที่คาดหวังหรือไม่ มากน้อยเพียงใด จึงหวังว่าในไม่ช้า เราจะช่วยกันเตรียมดินไปใช้เพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความหวังได้สำเร็จและมีภาคีมาช่วยนำไปปลูกในที่ต่างๆ ซึ่งเมื่อถึงวันนั้นเราจะได้เห็นผู้นำ

การเปลี่ยนแปลงที่มีศักยภาพและพร้อมในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศก้าวสู่การเป็น “สังคมที่มีความสุขร่วมกัน”